

[...] A vallástörténet mítoszai és a modern politikátörténet mítoszai között szakadék ásít. A görögök és a mitológiát alkotó többi nép mítoszai a fabuláktól eltérő, sajátos elbeszélések voltak és szabad kitalációk. A szellem sajátos munkálkodása hozta őket létre, amely önállóan állt a költészet, valamint a tudomány és filozófia kezdeményei mellett, bár néha részben összemosódott velük. A mitológiában a mítoszjelenséget elbeszélésekben fejtették ki és képekben jelenítették meg. Azonban sem az igazság igénye, sem az alkalmazhatóság nem lépett előtérbe. Mindkettő akár nem létező is lehetett volna, a mitológiai történetek és képek akkor is fennállnának. Másvalami domborodik ki itt: a spontaneitás, s ez az igénytelenséggel és a céltalansággal rokon. Ennek ellenére – vagy talán éppen ezért – kimondhatjuk: itt a mítosszal van dolgunk, azzal az ősfenoménnel, amelyre elbeszélések és képek egyaránt visszavezethetők.

És nekünk mindezt – elbeszéléseket, képeket s az egész jelenséget – igazinak kell neveznünk, mint a szemünk láttára kiásott szobrokat, akkor is, ha e valódiságot nem tudjuk vagy nem akarjuk közelebbről meghatározni. A vallástörténet e képek szülőföldjére visz bennünket, ahol nem távolodtak és nem idegenedtek el eredetüktől, a mítosz jelenségétől.

Másképpen van ez a politikai történelem mítoszaival. Ezek képtelenek magában megálló, igénytelen és céltalan, spontánul születő mitológiát teremteni. S nem a mítosza kell őket visszavezetni, amely elbeszélésekben és képekben terjed, hanem legfeljebb a politikai ősfenoménra, ahogy azt elképzelni szeretik mint ős-machiavellizmust vagy ős-szocializmust Rousseau *Contrat social*-ja értelmében. „Mítoszokról” itt csak tudatosan túlzott értelemben beszélnek, és a „hamis” [*unecht*] szót is ki lehet mondani. Ezek „hamis mítoszok”, magukat igazságnak feltüntető „fabulák, agyrémek, káprázatok”, holott csak politikai célok szolgálatában, technikai okokból helyesek. Nem azért hamisak, mert ilyenek! Hiszen valódi politikai eszközök. A „hamis” szót azért kell tódítani, amiért egyáltalán ilyesmit „mítosznak” neveznek: hiszen mindez a mítoszoktól idegen területen, a politikában van otthon, és a mítosz ősjelenségéhez semmi köze. [...]

(1973. 12.)

Tamás Gáspár Miklós fordítása

JUHÁSZ FERENC

Szervátiusz

Él Kolozsvárott két nagy művész, két elemi szobrász, lángoló ember, robbanó szív, örökös termékeny mámor és szenvedés, apa és fia, Szervátiusz Jenő és Szervátiusz Tibor. Elfojthatatlan teremtő daccal és virágzó termékeny mámorral, következetes konok akarattal dolgoznak, teremtenek, teremtenek és dolgoznak, mert tudják, hogy a teremtő munka és a teremtő szent akarat az egyetlen lehetséges létállapot, a fennmaradás és a megmaradás egyetlen reménye és szerelme. Dolgoznak kőben, fában, fémben, szikár és puhább anyagokban, teremtenek törekeny és feszülő, mállóbb és szikrázóbb anyagokkal, hogy nemcsak művükben, de hitükben és emberségükben is megmaradjanak, hogy nép, hit, történelem, múlt és emberi áldozat ne hamvadjon el a jövő előtt, ki ne hamvadjon szívünkben és szívükben a termékeny teremtő akarat, hogy ne égjen szívünk és lángarcú életünk, mint a világtér kopár dőrejeiben a lüktető árva égitestek. Mondják az egyszerűek és megaláztatásra-szántak, mondják a megváltó-jelöltek és ragyogni-kiválasztottak sorsát és kegyelmét, elmondják a számukra szilárd anyagokban, mondják Dózsa üszkös-fekete vak arcát, a farönk-rücsök-ősi, izzó fémpánttal koszorúzott, tűzben-szétrepedt Ős-dacfejet, mondják Dózsa tüzes rostokon, izzó rácsokon ugráló szívét, amely lánggal szökös és füsttel hő-